

Nhlengeletano ya vu 9 ya Pfhumba ra Afrika (Africa Initiative)

Tshwane, 28 Mudyaxihi 2021 – Khomixinara wa Vukorhokeri bya Xibalo bya Afrika-Dzonga (SARS) Tatana Edward Kieswetter a ri ku vulavuleni eka nhlengeletano ya vu 9 ya Pfhumba ra Afrika leyi endlekeke eka inthanete ku sukela hi ti 26 - 28 Mudyaxihi 2021, tanihi xiphemu xa n'hweti ya Afrika. Khomferense yi tlhele yi hlangana na ku simekiwa ka *"Tax Transparency in Africa 2021: Africa Initiative Progress Report"*.

Pfhumba ra Afrika ri simekiwile hi ku tirhisana na *Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes* hi 2014, ku tiyisisa leswaku matiko ma Afrika ma longisiwile ku tirhisa miantswiso eka vuvonikeri bya misava hinkwayo na cincano wa vuxokoxoko ku lwa ku antswa na mpapalato wa xibalo.

Khomixinara Kieswetter, loyi a tlhelaka a va Xandla xa Mutshamaxituku wa Pfhumba ra Afrika, u fambisile khomferense swin'we na mutirhikuloni, Khomixinara-Angarhelo wa Vulawuri bya Mali ya Tiko ya Kenya, Tatana Githii Mburu, loyi a nga mutshamaxitulu wa Pfhumba ra Afrika.

Khomixinara Kieswetter u vurile leswaku vuvonikeri bya xibalo na cincano wa vuxokoxoko swi na nkoka tanihleswi timodele ta bindzu ti cincacincaka swinene ti va ta xidijiti swinene, leti nga ri ki ta laha kaya no va eka inthanete, naswona mindzilekano ya nyama a ya ha ri ya nkoka eku humeleriseni na mfambiso wa tinhundzu na vukorhokeri, matshaku ma rixaka ma xibalo man'wana na man'wana hi woxe ma le ka nxungeto wa nkukhulo.

"Timfanelo ta hina to hakerisa xibalo ti thinthiwile. Matiko lama nga fuma ma vonaka ma ri valahlekeriwa va nkarhinyana, naswona lama nga swela, lama tumbulukaka ma ya emahlweni ma lahlekeriwa. Hi ntiyiso, eka nkarhi wo leha, hina tanihi Valawuri va Mali ya Tiko, kun'we na mimfumo, hi nga kumeka hi ri valahlekeriwa lavakulu. A swi nga ri swa vurhonwana leswaku sweswi eka nteko wa vuvonikeri bya xibalo na cincano wa swiyimo swa vuxokoxoko hi vulawuri hinkwabyo bya mali ya tiko, ngopfungopfu vulawuri bya mali ya tiko ya le Afrika," u engeterile.

Eka lembe leri nga hundza ku vi le na engetelo wo tshamiseka eka ntirhiso wa vuvonikeri bya xibalo na cincano wa swiyimo swa vuxokoxoko eka matiko mo tala ma le Afrika na mimbuyelo yo hlohotela.

"Hambiswiritano hi nge paluxi ku humelela ka ha ri mpundzu, swo tala swa ha fanele ku endliwa. Valawuri va le Afrika va xibalo va humele ehandle mayelana na leswaku xilaveko xa vatirhi va xibalo lava nga na vuswikoti na cincano wa switirhisiwa swa vuxokoxoko lowu hetisekeke lowu tirhaka kahle i swa nkoka eka ku humelela ka vona ko helela. Nhluvuko lowu ya ka emahlweni wa vuvonikeri bya xibalo wu na nkoka eka tiyisiseni ka nandzeleriso lowukulu wa xibalo naswona Pfhumba ra Afrika ri fanele ku ya emahlweni ri seketela swirho swa rona eka mpfuneto wa xithekiniki wa matimba no aka tshaku.

Nhlengeletano wu lemukile leswaku handle ka mitlhontlho leyi vangaweke hi ntungu wa COVID-19, matiko ma Afrika ma hundzukile varhumeri lavakulu va swikombelo swa cincano wa vuxokoxoko eka nkarhi wo sungula endzhaku ka mindlandlamuxo ya nkoka eka mitwanano ya cincano wa vuxokoxoko ku ya eka ku tlula 3700 wa vuxaka bya matikomambirhi hi 2020, ku sukela kwalomuya ka 2500 hi 2019.

Ku engetelela, ku humelela eku tirhiseni ka cincano wa vuxokoxoko lowu tiendlekelaka hi woxe (AEOI) ku ya emahlweni na Nigeria leyi sungulaka ku cincana hi 2020, kwalaho ku nghenelela Ghana, Mauritius, Seychelles na Afrika-Dzonga. Morocco na Kenya ma ta sungula micincano ya vona yo sungula hi 2022.

Ku sukela hi 2009, cincano wa vuxokoxoko wu kotisile matiko ma le Afrika ku lemuka ku tlula 1.2 billion EUR ya mali ya matiko yo engetela (xibalo, ntswalo na mixupulo). Hi 2020 ntsena, matiko ma Afrika ma lemukile ku tlula 34.8 million EUR eka swibalo swo engetelela hi mhaka ya cincano wa vuxokoxoko lebyi komberiwaka (EOIR), naswona ku languteriwle leswaku ntsengo wu ta engeteriwa hi lakukulu eka malembe lama ta ka tanihileswi Valawuri va Xibalo va le Afrika va ya ka emahlweni va tumbuluxa no antswisa cincano wa vona wa tinetiweke ta vuxokoxoko na vuswikoti.

Ekupfaleni ka khomferense, Khomixinara Kieswetter u tiyisisile nkoka wa Pfhumba ra Afrika na Kungu ra yona ra Ntenyeko ra 2021. "Afrika a hi xisiwana, kambe hikokwalaho ka yini Maafrika ma ri swisiwana? Leri kungu ra hina leri hi ri tiyisisaku

swinene, eka mbuyelo wa matiko ma hina na tikokulu hi anama, un'wana na un'wana wa hina u fanele a va na kungu no sungula ku tirhisa kungu.

"Loko ku ri na ndhawu ya vulawuri bya xibalo ku tirhisana eka swona, swi le ka tindhawu ta vuvonikeri bya xibalo na cincano wa vuxokoxoko. Swi tlhela swi va swa ntirhisano wa le kusuhi leswaku hi tshovela mali leyi se yi nga xiphemu xa timfanelo ta hina no tlakusa vutomi bya Mafrika ma ntolovelo, ngopfungopfu lava tekeriwaka hansi. Ndzi mi siya na Xivuriso xa le Afrika loko ndzi pfala sexini leyi – Rintiho rin'we a ri nusi hove."

Ku kuma vuxokoxoko byo tala mayelana na Pfhumba ra Afrika, langutisa leswi landzelaka:

- [Statement of outcomes of the 9th Africa Initiative meeting, 26 – 28 May 2021](#)
- Tax Transparency in Africa 2021: Africa Initiative Progress Report (<https://www.oecd.org/tax/transparency/documents/tax-transparency-in-africa-2021.htm>)